

Πρόλογος του νέου διευθυντή σύνταξης

Με ιδιαίτερη χαρά και τιμή, αλλά και αίσθημα ευθύνης, εγκαινιάζουμε ουσιαστικά με το ανά χειρας τεύχος την περίοδο της νέας διεύθυνσης σύνταξης του περιοδικού «Ψυχολογία». Ουσιαστικά, γιατί για αυτό και για τα επόμενα επτά τεύχη, δηλαδή μέχρι το Δεκέμβριο 2005, εμείς θα έχουμε πλέον την πλήρη ευθύνη ως προς τη χάραξη της εκδοτικής πολιτικής, την επιλογή των άρθρων αλλά και τη σύνθεση της ύλης.

Το περιοδικό ήδη διανύει αισίως το 12^ο χρόνο από την ίδρυσή του. Όλο αυτό το διάστημα είδαν το φως της δημοσιότητας μέσα από τις σελίδες του πολλά αξιόλογα και σημαντικά επιστημονικά κείμενα από διάφορους κλάδους της ψυχολογίας, είναι δε γεγονός αδιαμφισβήτητο ότι χάρη στην εμπνευσμένη και άοκνη προσπάθεια των προκατόχων μας διευθυντών και αναπληρωτών διευθυντών σύνταξης η «Ψυχολογία» κέρδισε την εκτίμηση και το σεβασμό της επιστημονικής κοινότητας όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και διεθνώς.

Η ευθύνη συνεπώς για εμάς είναι πολύ μεγάλη, προκειμένου να κρατήσουμε το περιοδικό ψηλά στη συνείδηση των αναγνωστών του και των συναδέλφων που του εμπιστεύονται τις εργασίες τους. Δεσμευόμαστε ρητά γι' αυτό και θα κάνουμε πραγματικά ό,τι είναι ανθρωπίνως δυνατό για να μη γίνει στη διάρκεια της θητείας μας η παραμικρή έκπτωση σε ό,τι αφορά το επιστημονικό κύρος και την ποιότητα του περιοδικού.

Από το άλλο μέρος, είναι επίσης γεγονός ότι μετά από 12 ολόκληρα χρόνια ήρθε ίσως η στιγμή, με την εμπειρία ενός παρελθόντος αρκετά πλούσιου πια σε διαπιστώσεις όσο και σε διδάγματα, να ξανασκεφτούμε το μέλλον της «Ψυχολογίας», για να δούμε μήπως υπάρχει περιθώριο αλλά και ανάγκη για ορισμένες αλλαγές και περαιτέρω βελτιώσεις.

Μια πρώτη διαπίστωση είναι η εξής: Διατηρούμενο αφενός αποκλειστικά μέχρι σήμερα σε συνδρομητική βάση και έχοντας αφετέρου ως μοναδικό κατευθυντήριο άξονα των εκδοτικών του επιλογών τα ερευνητικά και συγγραφικά ενδιαφέροντα των μελών της ΕΛΨΕ, το περιοδικό της Εταιρείας παρουσίαζε κατά γενική ομολογία μια σχετική «εσωστρέφεια», έχοντας κατ' επέκταση και μια σχετικά περιορισμένη αναγνωσιμότητα.

Χωρίς να αίρεται εξολοκλήρου ο συνδρομητικός χαρακτήρας του, ούτε να αλλοιώνεται η εκδοτική του ταυτότητα που απορρέει από το γεγονός ότι το περιοδικό αποτελεί το επίσημο επιστημονικό όργανο της Εταιρείας, εγκαινιάζουμε με το παρόν τεύχος μια προσπάθεια για ένα μεγαλύτερο «άνοιγμα». Και αυτό με τρεις από μέρους μας παράλληλες κινήσεις: Ως προς το περιεχόμενο, υιοθετείται μια πολιτική Θεματικών (διακλαδικών) Τευχών, σε αντιδιαστολή προς τα Ειδικά Τεύχη που βλέπαμε μέχρι σήμερα. Κάθε τεύχος θα «χτίζεται» γύρω από έναν πυρήνα που θα περιλαμβάνει 4-5 εργασίες, θεματικά μεν ομόκεντρες αλλά απορρέουσες από διαφορετικούς κλάδους της ψυχολογίας. Η θεματική ταυτότητα κάθε τεύχους θα επιλέγεται σύμφωνα και με τα γενικότερου ενδιαφέροντος μεγάλα επιστημονικά και κοινωνικά ζητήματα της εποχής. Στο ίδιο τεύχος θα συμπεριλαμβάνονται και άλλα 3-4 άρθρα τα οποία δε θα ανήκουν υποχρεωτικά στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Θα υπάρχουν όμως, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, κυρίως για λόγους οικονομίας της ύλης, και ορισμένα «γενικά» τεύχη (1-2 το πολύ το χρόνο), χωρίς ιδιαίτερη δηλαδή θεματική εξειδίκευση. Αυτά θα μοιάζουν περισσότερο με τα γνωστά μας Ειδικά Τεύχη.

Επίσης, θα ενθαρρύνουμε συναφείς προτάσεις, και ευχόμαστε να υπάρξει ένας μεγαλύτερος πλουραλισμός στο μέλλον σχετικά με τις υποβαλλόμενες εργασίες. Διατηρώντας ανέπαφο το σύστημα της «τυφλής» κρίσης από δύο επιλεγμένους αξιολογητές, που αναμφίβολα και αποδεδειγμένα εγγυάται την αμεροληψία και την υψηλή επιστημονική ποιότητα του περιοδικού, στόχος μας είναι να μη

δημοσιεύονται μόνο έρευνες αλλά και θεωρητικά και κλινικού ενδιαφέροντος άρθρα. Αναφορικά δε με τις έρευνες, στόχος είναι να βλέπουν το φως της δημοσιότητας όχι μόνο εκείνες στις οποίες γίνεται χρήση πειραματικών μεθόδων και στατιστικής ανάλυσης, αλλά και άλλες που μπορεί να βασίζονται σε εναλλακτικές επιστημονικά αναγνωρισμένες προσεγγίσεις.

Ως προς το «περιέχον», επιχειρείται, όπως θα διαπιστώσατε ήδη, μια βελτίωση στην εμφάνιση του περιοδικού, το αποτέλεσμα της οποίας εκτίθεται σήμερα για πρώτη φορά στην κρίση σας.

Τέλος, η «Ψυχολογία», παραμένοντας κατά βάση ένα συνδρομητικό επιστημονικό περιοδικό, σε ό,τι αφορά τουλάχιστον τα μέλη της Εταιρείας μας, θα απευθύνεται στο εξής δυνητικά και σε ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, ψυχολόγων που για διάφορους λόγους δεν ανήκουν στην ΕΛΨΕ, ψυχιάτρων, κοινωνικών λειτουργών, αλλά και άλλων επιστημόνων με ειδικά ενδιαφέροντα για το εκάστοτε αφιέρωμα, εκπαιδευτικών με αυξημένα κίνητρα για επιστημονική ενημέρωση και κυρίως φοιτητών, μέσα από τη διάθεσή του σε επιλεγμένα βιβλιοπωλεία της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και άλλων πόλεων όπου λειτουργούν πανεπιστημιακά τμήματα και ΤΕΙ.

Τα επόμενα τρία τεύχη (Ιούνιος 2004, Σεπτέμβριος 2004 και Δεκέμβριος 2004 αντίστοιχα) είναι ήδη προγραμματισμένα και θα έχουν τα ακόλουθα θέματα: «Κακοποίηση του παιδιού και νεανική βία», «Θέματα γνωστικής ψυχολογίας και ψυχομετρίας» («γενικό» τεύχος) και «Ψυχοπαθολογίες και ψυχοθεραπείες στη μετανεωτερικότητα».

Κλείνοντας το ενημερωτικό μέρος αυτού του σημειώματος, θα πρέπει να αναφέρουμε και μερικές ακόμα οργανωτικές αλλαγές που συντελούνται στο περιοδικό. Η πρώτη αφορά τη δημιουργία Εσωτερικού Κανονισμού, με αφετηρία τη συσσωρευμένη εμπειρία από τη μέχρι σήμερα λειτουργία του. Με πρωτοβουλία δική μας και στη διάρκεια του πρώτου χρόνου της θητείας μας (2002-2003) ολοκληρώθηκε, σε συνεργασία με την προηγούμενη διευθύντρια σύνταξης, την Καθηγήτρια Αναστασία Ευκλείδη, ένα Σχέδιο Εσωτερικού Κανονισμού, το οποίο, παρ' όλο που εγκρίθηκε από το προηγούμενο Δ.Σ., δεν κατέστη δυνατό να ψηφιστεί από την τελευταία Γενική Συνέλευση. Ελπίζουμε ότι αυτό θα γίνει σε επόμενη. Στο ίδιο διάστημα θέσαμε τις βάσεις για τη δημιουργία ενός Αρχείου Κριτών. Έχουν ήδη συγκεντρωθεί και κατηγοριοποιηθεί στοιχεία σχετικά με τους τομείς των ερευνητικών και συγγραφικών δραστηριοτήτων ενός σημαντικού αριθμού έμπειρων και καταξιωμένων συναδέλφων που προσφέρονται να συνεισφέρουν στην εκδοτική διαδικασία ως κριτές.

Αν όμως η «Ψυχολογία» κατορθώνει να επιβιώνει τόσα χρόνια -κάτι που μόνο αυτόντο δεν είναι για ένα έντυπο με τα δικά της χαρακτηριστικά- και να έχει την επιτυχία και το επίπεδο που έχει, αυτό το οφείλει πρωτίστως στα μέλη της Εταιρείας μας, που από την αρχή την αγκάλιασαν και τη στήριξαν, ως συγγραφείς που την προτιμούν και την εμπιστεύονται για τη δημοσίευση των εργασιών τους, ως κριτές που ανταποκρίνονται με υπευθυνότητα και σοβαρότητα στο δύσκολο όσο και λεπτό έργο που τους ανατίθεται, αλλά και ως συνδρομητές και αναγνώστες. Από τη θέση αυτή σας ευχαριστούμε όλους ειλικρινά και εγκάρδια, θέλοντας να πιστεύουμε ότι θα εξακολουθήσουμε να σας έχουμε πάντα κοντά μας, να μας στηρίζετε με το ενδιαφέρον σας και να μας βοηθάτε με την καλόπιστη κριτική και τις υποδείξεις σας.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς

Εκ μέρους της Συντακτικής Επιτροπής
Ο Διευθυντής Σύνταξης

Καθηγητής Κλήμης Ναυρίδης

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Πολυπολιτισμικότητα και ετερότητες

Εισαγωγή

Το ζήτημα της ετερότητας, του άλλου, ενδιαφέρει την ψυχολογία από πολλές απόψεις. Ως ερευνητές αλλά και ως κλινικοί, ή ως επαγγελματίες που παρεμβαίνουμε σε διάφορα πλαίσια, ομαδικά, οργανωσιακά ή κοινοτικά, οι ψυχολόγοι ερχόμαστε αντιμέτωποι με τον άλλο, τον παρατηρούμε, τον ρωτάμε, τον ακούμε και προσπαθούμε να κατανοήσουμε αυτά που πράττει και αυτά που λέει, του προσφέρουμε επαγγελματικά την κατανόησή μας με τη μορφή της θεραπείας, της στήριξης, της συνοδείας, της συμβουλευτικής. Από το άλλο μέρος, αν και η ετερότητα εν γένει δεν αποτελεί όψιμο προβληματισμό της ψυχολογίας, αλλά την απασχόλησε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τουλάχιστον μεθοδολογικά, ήδη από το μακρινό της παρελθόν, η πολιτισμική ετερότητα, λόγω της πολυπολιτισμικότητας που κατεχοχόν χαρακτηρίζει το μεταμοντέρνο μας κόσμο, ως επακόλουθο αφενός της μετανάστευσης και της προσφυγιάς, αλλά και της αναδιάταξης των εθνικών συνόρων, και αφετέρου της εκρηκτικής αλλαγής και της πολυμορφίας των κοινωνικών προτύπων, βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο του κοινωνικού και του πολιτικού ενδιαφέροντος, όσο και του ενδιαφέροντος των κοινωνικών επιστημών. Η ψυχολογία δε θα μπορούσε να αποτελεί την εξαίρεση.

Χαρτογράφοι και εξερευνητές των εσωτερικών τόπων του ανθρώπου, οι ψυχολόγοι όλων των ειδικοτήτων ερχόμαστε «εξ επαγγέλματος» σε άμεση επαφή με όλες αυτές τις λεπτές μεθοριακές γραμμές, ανάμεσα στο εντός και στο εκτός, στη γνώση και στην άγνοια, στο ίδιο και στο διαφορετικό, στο οικείο και στο ξένο, στο ομαλό και στο ανώμαλο, στο υγιές και στο άρρωστο. Γραμμές που διαχωρίζουν αλλά και συν-ενώνουν, καθώς το άλλο, παρ' όλο που μπορεί συχνά να αναστατώνει και να τρομάζει, και γι' αυτό άλλωστε να διαχωρίζεται, έχει και την ιδιότητα να αντανakλά και κάτι από την άλλη όχθη.

Πέντε κείμενα περιλαμβάνονται στο θεματικό πυρήνα αυτού του αφιερώματος: ένα από το χώρο της σχολικής ψυχολογίας, ένα από αυτόν της κλινικής και της συμβουλευτικής και τρία γραμμένα από κοινωνικούς ψυχολόγους.

Η εργασία της Χρυσής Χατζηχρήστου, της Αικατερίνης Λαμπροπούλου και της Κωνσταντίνης Λυκισάκου, με θέμα «Ένα διαφορετικό σχολείο: Το σχολείο ως κοινότητα που νοιάζεται και φροντίζει», πραγματεύεται το ζήτημα της συγκαλυμμένης διαφορετικότητας στο σχολικό περιβάλλον. Εδώ το στοιχείο της διαφορετικότητας, παρ' όλο που εν τοις πράγμασι διασχίζει οριζοντίως και καθέτως ολόκληρο το εκπαιδευτικό τοπίο, παρουσιάζεται να απωθείται, τόσο σε θεσμικό όσο και σε σχεσιακό επίπεδο, προς όφελος μιας φανταστικής ομογενοποίησης. Τις πτυχές και τα επίπεδα αυτής της ψευδεπίγραφης ομογενοποίησης αποκαλύπτουν οι συγγραφείς της εργασίας, υποστηρίζοντας τα πλεονεκτήματα ενός διαφορετικού σχολείου βασισμένου στην ανα-γνώριση (και όχι στην παρα-γνώριση) αλλά και στην αξιοποίηση των διαφορών: ανάμεσα στους μαθητές, ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, ανάμεσα στα σχολεία.

Στο άρθρο της Θάλειας Δραγώνα, με θέμα «Εκπαιδύοντας τον ανοίκειο "άλλο": Το παράδειγμα της μειονοτικής εκπαίδευσης», το πλαίσιο είναι διαφορετικό από εκείνο στο οποίο αναφέρεται η προηγούμενη εργασία. Εδώ οι εθνοτικές και πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς θεσμούς και το δάσκαλο από το ένα μέρος και στους μαθητές από το άλλο, εξόφθαλμα απροκάλυπτες και ταυτόχρονα συγκαλυμμένες, έχουν ένα χαρακτήρα βαθιά διφορούμενο, αμφίσημο, γι' αυτό και βιώνονται ως ακραία ανησυχητικές. Η εργασία, στην οποία εκτός των άλλων αναπτύσσεται και

μία κοινωνιο-ψυχαναλυτική προβληματική αναφορικά τόσο με τις παιδαγωγικές σχέσεις αυτές καθ' εαυτές όσο και με την επικοινωνία της παρεμβαίνουσας ομάδας με την εκπαιδευτική κοινότητα, παραπέμπει σε ένα μεγάλο πρόγραμμα με τίτλο «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» που διεξάγεται από το 1997 στη Θράκη.

Πόσο μπορεί κανείς να «δουλέψει» κλινικά με μετανάστες και με πρόσφυγες αν δε λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και διαφορές; Είναι το ερώτημα που απασχολεί τους συγγραφείς της επόμενης εργασίας, τη Βασιλική Γιωτσίδη και τον Αναστάσιο Σταλικά, με θέμα *«Η διαπολιτιστική συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία σε πρόσφυγες: Ψυχοκοινωνικές ανάγκες και πολιτισμικές διαφορές»*. Πρόκειται για ένα πάντα επίκαιρο και πολύ σημαντικό ζήτημα, που αρχικά ανοίχτηκε εδώ και μερικές δεκαετίες από την εθνοψυχιατρική, κυρίως με αφορμή την «εξαγωγή» της δυτικής ψυχιατρικής σε άλλα πολιτισμικά πλαίσια στα οποία βρέθηκε να υπάρχουν εναλλακτικά διαγνωστικά συστήματα και θεραπείες, αλλά για το οποίο η αντίστοιχη βιβλιογραφία στο πλαίσιο της κλινικής και της συμβουλευτικής εθνοψυχολογίας αφενός είναι πιο πρόσφατη και αφετέρου εξακολουθεί μέχρι σήμερα να είναι σχετικά πιο περιορισμένη.

Στο άρθρο του Νικόλα Χρηστάκη, με θέμα *«Δοξασιές και μοτοσικλέτα»*, το οποίο βασίστηκε σε έρευνα του συγγραφέα με συνεντεύξεις από «μηχανόβιους», εξετάζεται μια κοινωνική πρακτική της εποχής που σχετίζεται με τη γρήγορη οδήγηση μοτοσικλέτας. Αντικείμενο της εργασίας είναι η ψυχοκοινωνική συμβολική της συγκεκριμένης πρακτικής ως τρόπου ζωής και κοινωνικής επικοινωνίας, μέσα από τη βιωματική σχέση των υποκειμένων με το πράγμα-μοτοσικλέτα αλλά και την ίδια ως μύθο, καθώς και με την ταχύτητα. Το ενδιαφέρον όμως αυτού του κειμένου νομίζω ότι επεκτείνεται περαιτέρω, καθώς πίσω από τη διακινδύνευση του μοτοσικλετιστή που επιθυμεί να τρέχει αυτό που μοιάζει να τρέχει δεν είναι ίσως τίποτε άλλο από μια άρνηση, μέσα από την ξέφρενη προσπάθεια υπέρβασης και το διαρκές παιχνίδι με το θάνατο, της ίδιας της ακινησίας, προσωπικής όσο και κοινωνικής.

Το τελευταίο κείμενο του αφιερώματος υπογράφεται από τον Emmanuel Gratton και έχει θέμα την *«Ομοφυλόφιλη επιθυμία και επιθυμία πατρότητας»*. Στο άρθρο αυτό, το οποίο, όπως και το προηγούμενο, βασίζεται σε μια ποιοτική και σε βάθος ψυχοκοινωνική έρευνα με συνεντεύξεις, αναδεικνύονται οι φαντασιακές και συμβολικές διαστάσεις της επιθυμίας πατρότητας στους άνδρες ομοφυλόφιλους. Όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας, η κοινωνική έκφραση, η αποκάλυψη και η υλοποίηση αυτής της επιθυμίας, που συνιστά πολυσήμαντη και με εξίσου πολλές προεκτάσεις υπέρβαση ορίων, έχουν οδυνηρά ανατρεπτικές επιπτώσεις σε ενδοψυχικό, προσωπικό, διαπροσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, προκαλώντας ισχυρές αντιστάσεις και συγκρούσεις. Πρόκειται για αντιστάσεις που εδράζονται σε βαθιά ριζωμένες κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το ανδρικό και το γυναικείο, το σεξουαλικά ομαλό και το ανώμαλο και σε κοινωνικά πρότυπα για την οικογένεια και τους οικογενειακούς ρόλους. Από το άλλο μέρος, η διεκδίκηση κοινωνικής ορατότητας και αναγνώρισης αυτής της διπλής επιθυμίας προκαλεί και ένα ευρύτερου ενδιαφέροντος ερώτημα αναφορικά με την ετεροφυλόφιλη σεξουαλικότητα, τις διαφυλικές σχέσεις και τα όρια των οικογενειακών ρόλων στην εποχή μας. Για άλλη μια φορά δηλαδή η διαφορετικότητα μοιάζει να επερωτά ανησυχητικά την ίδια τη διαφορά της.

Ένα κρυφό νήμα φαίνεται να διαπερνά εγκάρσια και τα πέντε αυτά κείμενα. Σχετίζεται με την ετερότητα και τη διαχείρισή της. Φανταστική ή πραγματική, φανερή ή υπόρρητη, η ετερότητα δε βρίσκεται ποτέ μόνο εκεί που τη βλέπουμε, ούτε τη βλέπουμε μόνο εκεί που βρίσκεται. Μπορεί να απωθείται για να σωπαίνει, ή να αποβάλλεται και να αντικειμενοποιείται, όμως είναι πάντοτε ομιλούσα, καταδικάζοντας κάθε απόπειρα εξαφάνισής ή διαχωρισμού της από αυτό που υποτίθεται ότι διαφέρει να μένει αναπόδραστα ατελής και διαρκώς ανατρέψιμη.